

Formování a rozpad domácností z dat SLDB a VŠPS

Předložená část disertační práce se zabývá tematikou, která není v demografii dosud příliš frekventovaná, i když její význam zejména pro praktické účely je nesporný. Autor si dobře uvědomuje, že proces formování a rozpadu domácností není založen pouze na demografických procesech, ale je úzce svázán s ekonomickými a sociálními podmínkami. Proto chce v práci analyzovat procesy formování a rozpadu domácností nejen v souvislostech vývoje demografického chování, ale také ve spojitosti se sociálními a ekonomickými podmínkami, klade si za cíl posoudit současný vývoj formování a rozpadu domácností v souvislostech demografického, sociálního a ekonomického vývoje na začátku 21. století. Pro prezentaci práce zvolil čtyři charakteristické kapitoly – teoretickou, kde jsou diskutovány možnosti analýzy formování a rozpadu domácností, popsány definice domácností používané při cenzech, resp. možnosti využití dat z výběrového šetření pracovních sil pro analýzu nejnovější situace ve vývoji struktury domácností. Dále jsou zde popsány trendy formování a rozpadu domácností v Evropě a v ČR od konce 2. světové války do současnosti, uvedena teoretická východiska a posouzena srovnatelnost dat ze sčítání lidu a výběrového šetření pracovních sil. Druhá kapitola nazvaná Sociální stratifikace domácností je pokusem o zobecnění resp. shrnutí postavení domácností z hlediska zjištěných sociálních a ekonomických charakteristik, třetí vybraná kapitola je věnována modelové projekci domácností v ČR do roku 2020, provedené metodou head-ship rate. V poslední z předložených kapitol se autor snaží postihnout geografické a kulturní faktory podílející se na formování domácností pomocí analýzy rodinných struktur cizinců zjišťovaných při sčítání lidu 2001.

Ačkoliv z předloženého výběru kapitol lze již nyní usuzovat na přínos práce, domnívám se, že k celkovému zpřehlednění by přispěly určité formální a strukturální úpravy práce, ale také rozšíření některých témat. Především první kapitola působí množstvím podkapitol různého tematického zaměření dost nesourodým dojmem. Kvůli lepší přehlednosti bych navrhovala změnu její struktury resp. její rozdělení a v určitých partiích i podrobnější rozpracování. Chybí zejména podrobnější charakteristiky souborů dat o domácnostech získávaných při sčítání, vysvětlení způsobu získání dat o domácnostech z výběrového šetření pracovních sil, bližší údaje o způsobu provedení výběru, rozsahu šetření a jeho reprezentativnosti, měly by být pojednány možnosti korektního srovnání dat o domácnostech z obou pramenů. Autor si sice uvědomuje a popisuje rozdíly v počtech a struktuře domácností způsobené různými metodickými přístupy, hlavně zvolenými definicemi pobytu resp. bydliště členů domácností, avšak žádné závěry či opatření pro své analýzy nenavrhuje.

Druhá zásadní připomínka se týká kapitoly o sociální stratifikaci. K jejímu pochopení bych považovala za vhodné zařadit nejprve detailní analýzy vývoje formování domácností a jejich rozpadu z hlediska dílčích sociálních charakteristik (úroveň vzdělání osoby v čele a jednotlivých členů domácnosti) a z aspektu ekonomických charakteristik domácností a jejich členů.

Na práci oceňuji, že se autor snaží charakterizovat domácnosti resp. jejich strukturu nejen jako sociální kolektivity, kdy jejich vlastnosti jsou určovány především charakteristikami osob v čele, typem domácnosti a počtem členů, ale zároveň zkoumá také postavení jednotlivých osob v domácnostech z hlediska vztahu k osobě v čele domácnosti a sleduje jejich demografické, ekonomické a sociální charakteristiky. Tato práce je zřejmě také prvním pokusem v ČR o využití dat z výběrového šetření pro širokou analýzu domácností a pro zpracování modelové prognózy domácností.

I přes řadu výhrad a připomínek k dílčí podobě zpracování jsem z předložené části práce nabyla dojmu, že práce má všechny předpoklady, aby se stala přínosem demografickému poznání.

M. G. Zoub

RNDr. Dagmar Bartoňová, Ph.D.

D. Bartoňová